

Når en hemmelig abort er bedre end en synlig graviditet

Et ph.d.-projekt om teenagemødre i Sierra Leone

Af ph.d.-studerende Hamida Massaquoi

Da Fanta som 14-årig blev gravid, stod det klart for hende, at hun blev nødt til at afbryde sin uønskede graviditet for at færdiggøre sin uddannelse. I Sierra Leone er abort ulovligt, medmindre der er risiko for komplikationer under fødsel eller graviditet. Derfor så Fanta ingen anden udvej end at tage sagen i egen hånd.

I Sierra Leone er de færreste piger og kvinder bange for at afbryde deres graviditet af juridiske eller religiøse grunde. Frygten bunder tværtimod i aktuelle hændelser og skrækhistorier om skolekammerater og piger fra nabolaget, der har mistet livet under selve aborten. Ifølge WHO udføres usikre aborter under farlige og uforsvarlige forhold og af personer uden sundhedsfaglig baggrund. Indgrebene kan ske ved ikke-sterile instrumenter eller skarpe pinde indført gennem skeden og livmoderhalsen ind i livmoderen.

Mislykkede forsøg

Synet på teenagemødre og deres møde med kulturelle normer og religiøse overbevisninger er emnet for mit ph.d.-projekt ved Center for Afrikastudier. På feltarbejde i Sierra Leone har jeg lyttet til unge kvinders livshistorier og lavet interview

med familiemedlemmer og nøglepersoner i samfundet. Det var i den forbindelse, at jeg lærte Fanta at kende.

Som mange andre sierraleonske piger anså Fanta en hemmelig abort for at være bedre end en synlig graviditet i et land, hvor piger risikerer at blive ekskluderet af familien og fordømt, stigmatiseret og udskammet af kirker, moskéer og hospitaler. I Fantas tilfælde tog hun antibiotika i håb om, at bivirkningerne ville fremprovokere en abort, men da det mislykkedes, forsøgte hun igen ved at indtage en lokal urtemikstur. Mangel på offentlig regulering af landets apoteker gør det forholdsvist nemt for piger som Fanta at skaffe forkert eller ineffektiv medicin. Det gælder for eksempel antibiotika, piller eller Panodil, som i sidste ende kan medføre varige skader.

Selvom begge abortforsøg mislykkedes for Fanta, sætter tusinder af unge piger i det lille vestafrikanske land deres liv på spil ved at indtage urtemidler, rottegift og andre lægemidler. Forsøg på at fremprovokere en abort uden sundhedsfagligt tilsyn udgør 10 procent af landets dødsfald blandt gravide piger og kvinder. Forblødning, forhøjet blodtryk, graviditetsrelaterede infektioner og HIV- og

malaria symptomer, som forværres under graviditeten, er ifølge WHO de hyppigste årsager til dødsfald blandt gravide og fødende.

Hellere færdiggøre skolen

Graviditet blandt unge piger er ikke et nyt fænomen i subsahariske afrikanske lande. Historisk set er tidligt ægteskab og moderskab blevet prioriteret over pigers skolegang. Her bortgiftede forældre som regel deres teenagedøtre til meget ældre mænd for at redde familiens dårlige økonomi ved at modtage en brudepris eller medgift i form af penge, gaver, kvæg eller andre værdifulde genstande.

I dag betragter forældre i stedet uddannelse som en investering, der går tabt, hvis deres datter bliver gravid, inden hun har færdiggjort sin skolegang. Paradoksalt nok vælger nogle piger at indgå i seksuelle relationer med ældre mænd for at kunne betale for deres skolegang. Andre føler sig derimod presset til at have samleje med mænd, der lover at forsørge dem. Fra et vestligt synspunkt kan dette anses som en form for prostitution, men under svære økonomiske forhold er disse korte eller længerevarende seksuelle relationer udtryk for en overlevelsesstrategi. I værste tilfælde resulterer disse forhold i uønskede graviditeter, hvor nogle mænd påtager sig ansvaret, mens andre frasiger sig ansvaret for barnet, før det overhovedet er blevet født.

I Sierra Leone fordømmes ugifte gravide piger ofte, fordi deres graviditet afviger fra normative kulturelle, religiøse og traditionelle overbevisninger. Siden 2019 har mindst fem lande i Subsaharisk Afrika – Mozambique, Zimbabwe, Sierra Leone, Uganda og São Tomé og Príncipe

– ophævet restriktive eller diskriminerende love for at sikre, at skolepiger og unge mødre kan færdiggøre deres uddannelse.

I 2020 ophævede Sierra Leone sit 10 år gamle forbud mod offentlig skolegang for gravide piger. Året efter vedtog den sierraleonske regering lovforslaget om “Radikal Inklusion”, som understreger skolepigens ret til uafbrudt skolegang under deres graviditet. Denne lov sikrer, at piger ikke bliver underlagt belastende vilkår, orlov eller restriktioner for deres tilbagevendelse.

Inden disse tiltag havde piger kun adgang til aftenskoler eller uddannelsesforløb drevet af NGO’er. De piger, der vender tilbage til skolebænken, vælger som regel at skifte skole eller flytte ind hos familiemedlemmer i en anden landsby for at undgå mobning, sladder og diskrimination. Disse valg er udtryk for, at der trods den nye lovgivning endnu er mange stigma forbundet med tidlig graviditet.

Religionens betydning

Religion er en vigtig del af hverdagen i Sierra Leone. Landets religiøse sammensætning domineres af et muslimsk flertal på omkring 60 procent. Den kristne befolkning på 30 procent er stigende, og de resterende 10 procent af befolkningen praktiserer andre traditionelle former for religion.

Ligesom i andre vestafrikanske samfund er religiøs tro og praksis indlejret i komplekse og flertydige systemer, der ikke lader sig indfange i faste kategorier. Dette kommer blandt andet til udtryk ved sierraleonernes evne til at leve sammen og indgå i ægteskaber på tværs af trosretninger. Synspunktet blandt de fleste sierraleonere er, at der ikke skelnes mel-

lem den kristne og islamiske Gud. Derfor fastholdes en pragmatisk og flyvende tilgang til tro, hvor nogle identificerer sig som både kristen og muslim (krismus) eller konverterer frem og tilbage mellem de to religioner, samtidig med at de integrerer traditionel praksis og fejrer helligdage inden for begge trosretninger.

Denne tilgang og forståelse af tro har styrket sammenholdet mellem Sierra Leones Interreligiøse Råd (IRCSSL) og deres religiøse aktivisme mod abort. Det sker vel at mærke i et land, der ifølge FN er kendt for høj moderdødelighed og dårlige sundhedsforhold, hvilket gør landet til et af de farligste steder at føde i verden.

I et historisk perspektiv

Paradoksalt nok har Sierra Leone siden 1861 fulgt den tidligere britiske kolonimagts straffelov for abort, på trods af at briterne lovliggjorde abort i Storbritannien i 1967. Under den årelange borgerkrig blev sundhedsinfrastrukturen fuldstændigt ødelagt, og grundet manglende politisk interesse og engagement i fødselsforhold og kvinderettigheder blev afkriminalisering af abort først overvejet i 2015.

Her foreslog daværende præsident Ernest Koroma en sundhedsreform vedrørende kvinder og pigers reproduktive rettigheder, som skulle lovliggøre abort inden for de første 12 uger af graviditeten, og som skulle tillade piger under 18 år adgang til abort med forældrenes samtykke. Præsidenten fik opbakning fra FN og internationale NGO'er, men modstand fra IRCSSL og andre konservative bevægelser i landet formåede at overbevise præsidenten om at opgive lovforslaget.

I 2022 fremlage den nuværende præsident Julius Maada Bio et lovforslag med samme formål. Det har udløst en genkendelig politisk debat om abortrettigheder, hvor konservative bevægelser kæmper for fosterets ret til at leve frem for kvindens ret til at bestemme over egen krop.

Selvom abort er ulovlig i de fleste vestafrikanske lande, varierer graden af kriminalisering markant mellem dem. I Sierra Leone fungerer den nuværende lovgivning mod abort mere som en retningslinje og et moralsk pejlemærke end som et redskab til kriminalisering. Med andre ord kan kvinder og unge piger nemt få adgang til medicinsk abort, hvis økonomien rækker til at betale sundhedspersonalet på offentlige hospitaler eller private klinikker, der er villige til at udføre proceduren.

Ydmyget i menigheden

Religiøse ledere spiller en væsentlig rolle i håndteringen af konflikter ved pigers graviditet. Ofte opfordrer de forældrene til at tilgive deres datter og betragte det kommende barnebarn som en gave fra Gud. I en religiøs kontekst anses forældres forsømmelse som "syndig", da det kan forværre forholdene for den gravide pige og det ufødte barn. Det overordnede budskab til forældrene vægter derfor empati og medfølelse frem for fordømmelse.

I nogle baptistkirker udvises omsorg dog parallelt med eksklusion. Metoden "name and shame" bruges som en disciplinær foranstaltning, hvor piger og i enkelte tilfælde drenge bliver offentligt udskammet og ydmyget foran menigheden. Det sker ikke bare for at tydeliggøre alvoren i deres handlinger, men også for

at advare andre imod konsekvenserne af graviditet uden for ægteskabet.

De gravide piger bliver derudover bedt om at forlade kirkekoret eller andre kirkelige roller, indtil de har født eller gennemgået terapeutiske forløb med præsten. Først derefter udviser kirken omsorg gennem social og økonomisk støtte. Mens nogle piger er indforståede med disse tiltag og finder støtte i kirken og moskéen gennem fællesbøn, vælger de fleste at holde sig på afstand af de religiøse institutioner, indtil de har født.

Abort er en gråzone

I Sierra Leone skelnes der mellem abort og postabortbehandling, hvor sidstnævnte er behandlingsforløb for kvinder, der er tvunget til abort grundet risici for livstruende medicinske komplikationer. Regeringen har indført dette sundhedstiltag for at reducere landets høje moderdødelighed.

Her er sundhedspersonalet oplært i pleje og behandling af kvinder. I visse tilfælde ender unge piger i denne kategori, når et mislykket abortforsøg forårsager alvorlige blødninger eller livstruende komplikationer. Indimellem vælger de bevidst at fremprovokere blødninger, der afføder behovet for et medicinsk indgreb for at fuldføre aborten.

Det kan dog være vanskeligt for sundhedsfaglige at forholde sig neutralt til medicinsk abort. For de fleste anses postabortbehandling som en værdig procedure, da den i sidste ende redder liv. Men tanken om at fuldføre en abort, der allerede var påbegyndt, kan være svært at acceptere for sundhedspersonale med stærke religiøse overbevisninger.

I modsætning til Danmark, hvor ansatte i sundhedsvæsenet er forpligtede til at forholde sig neutralt og at adskille personlige overbevisninger fra et fagligt skøn, afspejler sundhedsrådgivning i de fleste tilfælde i Sierra Leone den ansattes personlige værdisæt. Det medfører, at piger må finde alternativer eller udskyde hospitalsbesøg for at undgå chikane, stigmatisering og diskrimination. Hvor vi i Danmark debatterer, hvorvidt abortgrænsen skal hæves eller ej, så står det sierraleonske samfund over for andre etiske dilemmaer, som berører de mest sårbare i samfundet.

I diskussionen om abort i Sierra Leone kan man overveje, om beskyttelse af liv er begrænset til livmoderen, eller om det er værd at kæmpe for og beskytte de individer, ofte unge piger, der som Fanta udsætter sig selv for farer, når en hemmelig abort er bedre end en synlig graviditet.

Fredag den 9. februar 2024 kl. 13.15

Lektor Lars Nørgaard holder tiltrædelsesforelæsning
What is Church History Now?

Sted: Kierkegaard auditoriet, Karen Blixens Plads 16, 2300 København S.
Arr.: Det Teologiske Fakultet